

УДК 368.02

Гуминська М.В.

*старший викладач кафедри фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету*

Мицишин І.Р.

*старший викладач кафедри фінансів суб'єктів господарювання
Львівської державної фінансової академії*

Тринчук В.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів
Київського національного торговельно-економічного університету***ХАРАКТЕРИСТИКА ДЕФІНІЦІЙ «СТРАХОВИК»
ТА «СТРАХОВА ОРГАНІЗАЦІЯ»****CHARACTERISTICS DEFINITIONS OF «INSURER»
AND «INSURANCE COMPANY»****АНОТАЦІЯ**

У статті розкрито дефініції «страховик» та «страхова організація». У цьому контексті систематизовано особливості, виокремлено їх специфічні економічні та правові характеристики згідно з трактуваннями вчених та відповідно до чинних законодавств України, Польщі, Білорусії, Казахстану, Російської Федерації.

Ключові слова: страховик, страхова компанія, страхова організація, товариство взаємного страхування, страхувач, страхова установа.

АННОТАЦІЯ

В статье раскрыты дефиниции «страховщик» и «страховая организация». В этом контексте систематизированы особенности, выделены их специфические экономические и правовые характеристики согласно трактовками ученых и в соответствии с действующими законодательствами Украины, Польши, Белоруссии, Казахстана, Российской Федерации.

Ключевые слова: страховщик, страховая компания, страховая организация, общество взаимного страхования, страховое учреждение.

ANNOTATION

In the article are the definitions of «insurer», «underwriter» and «insurance organization». In this context, systematized particular, singled out their specific economic and legal characteristics according to the interpretations of scientists and according to the laws of Ukraine, Poland, Belarus, Kazakhstan, Russian Federation.

Keywords: insurer, underwriter, insurance company, insurance organization, mutual insurance, insurance office.

Постановка проблеми. Історичний досвід розвитку інституту страхування засвідчує той факт, що людство завжди намагалося захистити себе від несприятливих подій та негараздів. Сьогодні страхування є невід'ємним атрибутом розвитку цивілізованого суспільства, не винятком є й Україна, де рівень страхових відносин перебуває на стадії розвитку. Необхідність підвищення ролі страховиків в економіці, як надавачів послуг страхового захисту, неможливе без належної правової регламентації та розуміння економічної сутності самої інституції страхової організації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні теоретико-практичні аспекти розвитку страхування та діяльності страхових організацій розкрили у своїх роботах такі вчені, як:

Л. Алексеєнко [27], О Архіпов [33], В. Базилевич [18], В. Гарькуша [34], В. Гомелля [15], Н. Єрмасов та Н. Єрмасова [24], С. Єфімов [31], Н. Кабанцева [22], Я. Монкевич [42], Л. Орланюк-Малицька [30], С. Осадець [37], Н. Пацурія [25], Т. Ротова [28], Б. Сербіновський [34], В. Сувковська [45], Є. Хандшке [42], Т. Федорова [36], Я.В. Шахов [21], Я. Шумелда [19], Р. Юлдашев [16], С. Янова [30] та ін. Проте, незважаючи на цінність зазначених досліджень, недостатньо висвітленими залишаються питання специфічних характеристик діяльності основного суб'єкта страхового ринку – страховика.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Різні погляди вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків обумовлені насамперед тим, що на сьогоднішній день не сформовано єдиного підходу до визначення терміну «страховик», у тому числі на законодавчому рівні, що й зумовило вибір теми дослідження.

Мета статті – визначити сутність термінів «страховик» та «страхова організація», систематизувати їх особливості та виокремити специфічні економічні та правові характеристики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основними суб'єктами страхового ринку виступають страхувальники – покупці страхових послуг та страховики – виробники страхових продуктів. Окрім того, в страхових відносинах можуть брати участь й інші суб'єкти. Для з'ясування сутності поняття «страховик» звернемося до законодавчих актів, словників, монографічної та навчальної літератури.

Відповідно до Закону України «Про страхування» Розділ I ст. 2, «страховиками, які мають право здійснювати страхову діяльність на території України, є: фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України

«Про господарські товариства», з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених Законом України «Про страхування», а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності» [1].

Предметом безпосередньої діяльності страховика може бути лише страхування, перестрахування і фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням. В той же час наголошується, що страховики, які здійснюють страхування життя, можуть надавати кредити страхувальникам, які уклали договори страхування життя. Порядок, умови видачі та розміри кредитів і порядок формування резерву для покриття можливих втрат встановлюються Уповноваженим органом за погодженням з НБУ Закон України «Про страхування» Розділ I ст. 2. [1].

У Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» Розділ I ст. 1 подано тлумачення терміну «фінансова установа» – юридична особа, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, у випадках, прямо визначених законом, та внесена до відповідного реєстру в установленому законом порядку». Варто зауважити, що серед переліку фінансових установ зазначено страхові компанії [2].

В окремих випадках страховиками визнаються державні організації, які створені і діють відповідно до Закону України «Про страхування». У цьому разі використання слів «державна», «національна» або похідних від них у назві страховика дозволяється лише за умови, що єдиним власником такого страховика є держава [1].

Термін «страховик» зустрічаємо у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3], у Повітряному кодексі України [4], у Кодексі торговельного мореплавства України [5] тощо. У Податковому кодексі України використовується зазвичай термін «страховик», проте саме у Розділі I ст. 14.1.116 з'являється термін «страхова організація». «Недержавне пенсійне забезпечення – пенсійне забезпечення, яке здійснюється недержавними пенсійними фондами, страховими організаціями та банками відповідно до Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» та/або страховими організаціями за договорами страхування довічної пенсії відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та/або страховиками за договорами страхування додаткової пенсії відповідно до підпункту [6].

У Розділі I ст. 1 Закону України «Про недержавне пенсійне забезпечення» визначається, що страхова організація – страховик, який отримав ліцензію на страхування життя [7]. Визна-

чення, яке міститься у Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» Розділ I ст. 1, розширює продуктову лінійку страховика, окрім страхування життя, ще й пенсійним страхуванням: «Страхова організація – страховик, який має ліцензію на здійснення страхування життя, а також ліцензію на здійснення страхування довічних пенсій та здійснює страхування і виплату довічних пенсій за рахунок коштів накопичувальної системи пенсійного страхування» [8].

Деякі науковці зауважують, що необґрунтовано замінюється термін «страховик» на «страхова організація». Вчені наполягають на тому, що термін «страхова організація» можливо використовувати лише відносно лайфових страховиків. Такі твердження вважаємо дискусійними, адже Закони України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення» на відміну від Закону України «Про страхування» не є базовими нормативно-правовими актами щодо регулювання діяльності страховиків. Вони містять нормативно-правові засади щодо регулювання у сфері пенсійного страхування, тому цілком логічним є визначення терміну «страхова організація» у контексті саме цього виду діяльності страховиків.

В наведених законах відсутнє згадування про страховика, що займається іншими видами страховиння ніж страхування життя, адже в Україні, як й у країнах ЄС, заборонено ризиком страховим компаніям займатися страхуванням життя, а тому їх згадування щодо пенсійного страхування не має ніякого сенсу.

До того ж, відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» Розділ I ст. 1, «страховики – страхові організації, що мають право на здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів...» [9].

Узагальнюючи наведене, робимо висновок про те, що законодавець використовує терміни «страховик» та «страхова організація» як синонімічні, адже страховиком називає страхову організацію зі страхування життя й страхову організацію з ризикових видів страхування.

Проте можемо зустріти й варіанти, коли інститути, які стосуються механізму формування страхового фонду на рівні держави, теж носять назву «страховик». Зокрема, мова йде про Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» [10] та Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [11] у Розділі I, ст. 1 страховиком іменують Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття та Фонд соціального страхування України відповідно. З 01.01.2015 р. втратив чинність Закон України «Про загальнообов'язкове

державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням», який теж містить норму «страховик – Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності».

Доречно зауважити, що для фондів соціального страхування, які згідно з законами йменуються страховиками, чинним законодавством не передбачено отримання ліцензії на здійснення страхової діяльності й Нацкомфінпослуг України не має повноважень щодо їх державного регулювання.

Терміни «страховик», «страхова організація», на наш погляд, в науковому й практичному обігу прийнято використовувати як терміни-синоніми, хоча не заперечуємо, що вони можуть носити різне лексичне значення. Доказом цього є Розділ I ст. 2. Закону України «Про страхування», якою визначається, що слова «страховик», «страхова компанія», «страхова організація» та похідні від них дозволяється використовувати у назві лише тим юридичним особам, які мають ліцензію на здійснення страхової діяльності [1].

Можливість одночасного застосування синонімічних термінів «страховик» та «страхова організація» підтверджено також назвою найстарішого та найбільшого професійного об'єднання страховиків України – Ліги страхових організацій України.

Провівши аналіз законодавчих актів щодо страхування Російської Федерації та Республіки Білорусь, встановлено, що терміни «страховик» та «страхова організація» використовуються як тотожні. Так, у Законі «Про організацію страхової справи в Російській Федерації» Глава I. ст. 6, зазначено, що страховики – страхові організації та товариства взаємного страхування, які створені згідно з законодавством Російської Федерації для здійснення страхової діяльності, перестраховання, взаємного страхування, і які отримали ліцензії на здійснення відповідного виду страхової діяльності у встановленому законом порядку [12].

Згідно з Законом Республіки Білорусь «Про страхування» Глава I. ст. 6 страховиками (страховими організаціями) можуть бути державні страхові організації, акціонерні страхові товариства, товариства з обмеженою або додатковою відповідальністю, які створені з метою здійснення страхової, а також іншої діяльності, визначеної даним законом [13].

Відповідно до Закону Республіки Казахстан «Про страхову діяльність» Глава I. ст. 3, використовується виключно термін «страхова організація» як юридична особа, яка провадить діяльність щодо укладання та виконання договорів страхування згідно з ліцензією уповноваженого органу [14].

Немає єдності у визначенні сутності термінів «страховик» і «страхова організація» і серед науковців та практиків страхового ринку.

Одним з головних суб'єктів страхового

ринку, який за певну ціну (страхові внески, премії) продає клієнтам страховий товар для захисту їх непротиправних майнових інтересів від випадкових небезпек, – характеризує страховика В. Гомелля [15, с. 475].

Страховик (insurer, underwriter) – юридична особа, яка створена відповідно до законодавства для здійснення страхування, перестраховання, взаємного страхування й отримала ліцензію у встановленому порядку, – вважає Р. Юлдашев [16, с. 686–687]. Страховиком може виступати лише юридична особа будь-якої організаційно-правової форми, що має ліцензію на право надання страхових послуг.

В. Базилевич та К. Базилевич визначають страховика як «юридичну особу (акціонерні, повні, командитні товариства або товариства з додатковою відповідальністю), що одержала у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності» [17, с. 15] та як «суб'єкта, що бере на себе зобов'язання формувати фонди страхового захисту та використовувати їх для компенсації збитків застрахованим потерпілим» [18, с. 30]. Я. Шумелда доповнює дане визначення: «страховик – це фінансова установа, .. в окремих випадках – державна організація зі статусом юридичної особи та ліцензію на право здійснення страхової діяльності. Синонім – страхове підприємство, страхова компанія, страхова організація» [19, с. 95].

Страховик – юридична особа, що приймає на себе згідно договору страхування за певну винагороду (страхову премію) зобов'язання відшкодувати страхувальнику чи іншій особі, на користь якого укладено договір страхування, збитки, що виникли в результаті настання страхових випадків, що обумовлені в договорі [20, с. 616].

Страховик – це юридична особа тієї чи іншої організаційно-правової форми, що створюється для здійснення страхової діяльності та яка отримала у встановленому порядку ліцензію на її проведення, наголошує В. Шахов [21, с. 30]. «Для проведення перестраховання та взаємного страхування», – доповнює Н. Кабанцева [22, с. 19]. Як узагальнює С. Мочерний, «страховик (страхувач) – юридична особа або страхова організація, яка здійснює страхування на підставі відповідної ліцензії і бере на себе зобов'язання відшкодувати страхувальнику або іншим особам, які беруть участь у страхуванні, збитки або виплатити страхову суму зі створеного ними страхового фонду» [23, с. 375].

Страховик – це господарюючий суб'єкт, створений для здійснення страхової діяльності, який проводить страхування й відповідає за створення та витрачання страхового фонду. Страховиком визнається господарюючий суб'єкт будь-якої організаційно-правової форми, створений для здійснення страхової діяльності (страхова організація і товариство взаємного страхування), які отримали ліцензію на страхову діяльність [24, с. 167].

Проаналізувавши наведені визначення, можемо зробити висновок, що вони по-різному дають тлумачення терміну «страховик», в результаті чого різнопланово характеризують головного учасника страхового ринку – або як юридичну особу, або як господарюючого суб'єкта.

З метою запобігання виникненню певних непорозумінь вважаємо доцільним визначити спочатку суть терміну «організація». У «Економічному енциклопедичному словнику» за редакцією С. Мочерного організація визначається як «...3) об'єднання окремих індивідумів, груп, колективів для реалізації спільної мети на підставі певних принципів, правил, норм; 4) структурний елемент соціальної системи, створений у формі юридичної особи з метою задоволення колективних і суспільних потреб» [23, с. 28]. Можна зустріти визначення організації як об'єднання людей, суспільних груп, держав на базі спільності інтересів, мети, програми дій; товариство; особливості будови чого-небудь; структура [26, с. 130]; як сукупності людей, груп, об'єднаних для досягнення певного завдання на підставі принципів розподілу праці, розподілу обов'язків та ієрархічної структури» [27, с. 439].

У навчальному посібнику Т. Ротової страхова організація розглядається як «1) установа, яка згідно з отриманою ліцензією бере на себе (за певну плату) зобов'язання відшкодувати страхувальнику (чи особі, зазначеній у договорі) завданий страховим випадком збиток або здійснити виплати страхових сум; 2) структура будь-якої організаційно-правової форми, передбаченої законодавством тієї країни, на території якої здійснює свою страхову діяльність, а також інвестування тимчасово вільних грошових коштів у прибуткові об'єкти, цінні папери, облігації тощо» [28, с. 127].

Дуже звуженими є визначення страховика як організації, яка займається страхуванням [29, с. 764], спеціалізованої юридичної особи, яка створена для здійснення страхової діяльності (страхова організація) [30, с. 102]. Інші вчені доповнюють: «Приймаючи на себе зобов'язання відшкодування збитків, виплати страхової суми» [35, с. 450] (С. Єфімов [31, с. 222]; В. Фещенко [32, с. 542]. О. Архипов [33, с. 44], Б. Сербіновський та В. Гарькуша [34, с. 15]).

На думку Т. Федорової, діяльність російських страховиків дозволена лише в статусі юридичної особи в будь-якій передбаченій законодавством організаційно-правовій формі за умови отримання ліцензії на здійснення страхової діяльності в установленому законом порядку. Згідно Цивільного кодексу РФ, це: господарські товариства, державні та муніципальні підприємства, некомерційні організації [36, с. 209–2010]. Науковець не розмежовує поняття страховик та страхова організація, адже стверджує, що страхова організація ство-

рюється виключно для страхової діяльності, про що має бути зафіксовано в установчих документах. Страховикам заборонено займатися виробничою, торговельно-збутовою, банківською діяльністю.

Страховик у підручнику за редакцією С.С. Осадця визначається як організація, котра згідно з отриманою ліцензією бере на себе зобов'язання у разі настання страхового випадку відшкодувати страхувальникові чи особам, яких він назвав, завданий збиток або виплатити страхову суму» [37, с. 87]. Страхова компанія характеризується науковцем через призму юридичних ознак: «Юридично оформлена одиниця підприємницької діяльності, яка бере на себе зобов'язання страховика і має на це відповідну ліцензію» [37, с. 90]. При цьому наголошується на тому, що використання термінів «страхова компанія» та «страхова організація» пояснюється поширенням міжнародної ринкової термінології у нашій країні», з чим важко не погодитись. Враховуючи наведені дефініції, можна стверджувати, що страхова організація є структурним елементом соціальної системи, що створений у формі юридичної особи з метою задоволення потреби фізичних та юридичних осіб (страхувальників) у страховому захисті.

Втратили свою актуальність й поняття «страхова установа» та «страхувач», які широко застосовувались наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. Страховик – особа або установа, яка приймає на себе відповідальність щодо виплати винагороду при страхуванні [38; 39]. Страхувач – особа чи установа, яка зобов'язується виплачувати винагороду при страхуванні [40]. Страховик – страхова установа, яка приймає на себе зобов'язання влатити грошове відшкодування страхувальнику [41].

Проте в окремих країнах подібна термінологія збереглась. Так, для означення страховика в республіці Польща вживаються терміни: zakład ubezpieczeń – установа, заклад страхування (традиційний), страхове товариство (похідна форма правнича), рідше підприємство або страхова компанія. Назва «установа», «заклад» або «інститут» почало застосовуватись в ХІХ ст. для організацій, які мають соціальну спрямованість [42, с. 144].

Слушно зауважити, що Новий тлумачний словник української мови у 4-х томах подає визначення «установи» – це організація з певним штатом службовців і адміністрацією, що відає якою-небудь галуззю (галуззями) народного господарства, торгівлі, культури, науки і працює в цій галузі (галузях); заклад, інституція [43, с. 650].

Діяльність страхових закладів Польщі регулюється нормами Закону «Про страхову діяльність», Розділ 2 ст. 5 якого містить положення, про те, що страхові компанії можуть працювати тільки в двох правових формах: акціонерне товариство та товариство взаємного страху-

вання [44]. Як і в Україні, страхова діяльність вимагає дозволу контролюючого органу. В дозволі вказується діяльність закладу: страхова та перестрахова або страхова, або перестрахова. Страхова компанія у формі акціонерного товариства має зобов'язання й виключне право використовувати в назві слова «страхове товариство», «заклад страхування», «товариство страхування та перестраховування», «заклад страхування та перестраховування», «товариство перестраховування», «заклад перестраховування». Заклад страхування у формі товариства взаємного страхування має зобов'язання й виключне право використовувати в назві слова «товариство взаємного страхування».

В рамках єдиного європейського страхового ринку існує значна різноманітність правових форм діяльності закладів страхування, наявність єдиної ліцензії в рамках Європейського Союзу, дає можливість функціонувати в Польщі страховим компаніям в довільній формі, згідно вимог країни походження страховика [45, с. 137].

Страхова діяльність в Україні є однією із видів господарської діяльності (за класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД) у системі національних рахунків (СНР – 93) страхування належить до діяльності фінансових установ). Згідно Розділу I гл. 1 ст. 3 Господарського кодексу України, «господарська діяльність – це діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність» [46]. При цьому у Господарському кодексі України Розділ II, гл. 6 ст. 55 визначається, що «суб'єктами господарювання є господарські організації – юридичні особи...» [46]. У Цивільному кодексі України Розділ III гл. 67 ст. 984, зазначено: страховиком є юридична особа, яка спеціально створена для здійснення страхової діяльності та одержала у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності [47]. Виходячи із положень зазначених законодавчих актів, можна стверджувати, що страховик є не тільки юридичною особою та суб'єктом господарювання, але і господарською організацією.

Узагальнюючи розгляд сутнісних правових характеристик терміну «страховик» в українському законодавстві, варто підтримати позицію Н. Пацурії й зазначити, що він використовується у двох змістовних значеннях: як сторона за договором страхування та як комерційна господарська організація, що діє на ринку шляхом надання страхових послуг [25, с. 40].

Задля захисту інтересів клієнтів державою встановлюються особливі вимоги до діяльності страховиків, які полягають в наступному: страховиками в Україні можуть бути виключно юридичні особи; страховик є фінансовою установою – суб'єктом господарювання, на яку поширюється окремих державний нагляд; вста-

новлені законодавством організаційно-правові форми страховика, в Україні окрім товариства з обмеженою відповідальністю; отримання ліцензії на проведення операцій з певного виду страхування; мінімальні вимоги до статутного капіталу страховика; вимоги до діяльності страховиків-нерезидентів; вимоги щодо здійснення перестраховування; вимоги щодо розміщення страхових резервів; предметом безпосередньої діяльності страховика не може бути виробнича, торговельно-посередницька та банківська діяльність.

Висновки. Еволюція знань про інститут страхування сформувала в Україні та світі багатозначне трактування поняття «страховик», формування якого відбувалось протягом тисячоліть. Доведено, що термін «страховик» варто розглядати у вузькому та широкому значеннях. У вузькому – як комерційну страхову інституцію – «страхову компанію», «страхову організацію», «страхове товариство», а у широкому – окрім вищезазначених, ще й як «страховий кооператив», «товариство взаємного страхування», «фонд соціального страхування», «страхову установу». Уникнення тавтології обумовлює необхідність одночасного застосування в українській мові синонімічного ряду «страховик», «страхова організація», «страхова компанія», «страхове товариство».

У результаті проведеного аналізу основних законодавчих актів, які регламентують страхову діяльність, створення та функціонування страхових компаній, а також робіт провідних фахівців у галузі страхування, розглянуто ознаки, які характеризують економічну та правову сутність поняття «страховик», та подано дефініцію страховика (страхової організації) як фінансової установи (господарської організації), що створена й зареєстрована у встановленому законом порядку й отримала ліцензію на здійснення страхової діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР, зі змін. і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/85/96-BP>.
2. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. № 2664-111, зі змін. і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XV ВР, зі змін. і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
4. Повітряний кодекс України : Кодекс від 19.05.2011 р. № 3393-VI-ВР, зі змін. і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3393-17/page5>.
5. Кодекс торговельного мореплавства України : Кодекс від 23.05.1995 р. № 176/95-ВР, зі змін. і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/176/95-%D0%B2%D1%80>.

6. Податковий кодекс України : Кодекс від 02.12.2010 р. № 2755-VI ВР, зі змін, і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
7. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 р. № 1057-IV, зі змін, і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1057-15>.
8. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 р. № 1058-IV, зі змін, і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>.
9. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів : Закон України від 01.07.2004 р. № 1961-IV, зі змін, і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.
10. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України від 02.03.2000 р. № 1533-III, зі змін, і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>.
11. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 23.09.1999 р. № 1105-XIV, зі змін, і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.
12. Об организации страхового дела в Российской Федерации : Закон Российской Федерации от 29.06.2015 г. № 210-ФЗ с измен. и доп. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_1307/.
13. О страховании : Закон Республики Беларусь от 3 июня 1993 г. № 2343-XII. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://pravo.levonevsky.org/bazaby/zakon/zakb1307.htm>.
14. О страховой деятельности : Закон Республики Казахстан от 18 декабря 2000 г. № 126-II с измен. и доп. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1021136.
15. Гомелля В.Б. Страхование : [учеб. пособие] / В.Б. Гомелля ; 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Маркет ДС, 2008. – 512 с.
16. Юлдашев Р.Т. Страховой бизнес: словарь-справочник / Р.Т. Юлдашев. – М. : «Анkil», 2005. – 832 с.
17. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Страхова справа : [навч. посіб.] / В.Д. Базилевич, К.С. Базилевич ; 3-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, КОО, 2003. – 250 с.
18. Страхування : [підручник] / За ред. В.Д. Базилевича. – К. : Знання, 2008. – 1019 с.
19. Шумелда Я.П. Страхування : [навч. посіб.] / Я.П. Шумелда ; 2-ге вид., розшир. – К. : Міжнародна агенція «БІЗОН», 2007. – 384 с.
20. Космонавтика. Экономика. Страхование. Словарь-справочник / Кол. авт. – М. : «Анkil», 2009. – 768 с.
21. Шахов В.В. Страхование : [учеб. для вузов] / В.В. Шахов. – М. : Страховой полис, ЮНИТИ, 1997. – 187 с.
22. Кабанцева Н.Г. Страховое дело : [учеб. пособ.] / Н.Г. Кабанцева. – М. : ФОРУМ, 2008. – 272 с.
23. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник : у 2-х т. Т. 2 / [С.В. Мочерний, Я.С. Ларіна, О.А. Устенко, С.І. Юрій] ; за ред. С.В. Мочерного. – Львів : Світ, 2006. – 568 с.
24. Ермасов С.В. Страхование : [учебник для бакалавров] / С.В. Ермасов, Н.Б.Ермасова ; 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Юрайт, 2014. – 791 с.
25. Пацурія Н.Б. Страховое право України : [навч. посіб.] / Н.Б. Пацурія. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 175 с.
26. Новый тлумачний словник української мови : у 4-х т. Т. 3 / Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : Аконті, 1999 – 930 с.
27. Алексеев Л.М., Олександренко В.М. Економічний тлумачний словник / Л.М. Алексеев, В.М. Олександренко. – К. : Астон, 2003. – 671с.
28. Ротова Т.А. Страхування : [навч. посіб.] / Т.А. Ротова ; 2-ге вид., переробл. та допов. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2006. – 400 с.
29. Толкушкин А.В. Энциклопедия российского и международного налогообложения / А.В. Толкушкин. – М. : Юристъ, 2003. – 910 с.
30. Страхование. Практикум : [учеб. пособ. для акад. бакалаври ата] / Под. ред. Л.А Орланюк-Малицкой, С.Ю. Янковой. – М. : Издательство Юрайт, 2015. – 575 с.
31. Ефимов С.Л., Лозовский Л.Ш., Райзберг Б.А., Ратновский А.А. Словарь страховщика / [С.Л. Ефимов, Л.Ш. Лозовский, Б.А. Райзберг, А.А. Ратновский]. – М. : Экономика, 2000. – 322 с.
32. Фещенко В.В та ін. Енциклопедія страхування / В.В Фещенко та ін. – К. : Українське агентство фінансового розвитку, 2008. – 650 с.
33. Архипов А.П. Управление страховым бизнесом : [учеб. пособ.] / А.П. Архипов. – М. : Магистр, 2009. – 317 с.
34. Сербиновский Б.Ю., Гарькуша В.Н. Страховое дело : [учеб. пособ. для вузов] / Б.Ю. Сербиновский, В.Н. Гарькуша. – Ростов н/Д. : Феникс, 2000. – 384 с.
35. Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., Смовженко Т.С. Фінансовий словник / [А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С. Смовженко] ; 3-тє вид., випр. та доп. – К. : Знання, 2000. – 587 с.
36. Страхование : [учебник] / Под. ред. Т.А. Федоровой ; 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Магистр, 2008. – 1006 с.
37. Страхування: підручник / Наук. ред. С.С. Осадець ; вид. 2-ге, перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.
38. Толковый словарь русского языка под редакцией Д.Н. Ушакова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=74824>.
39. Ефремова Т.Ф. Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный / Т.Ф. Ефремова. – М. : Русский язык, 2000 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.efremova.info/word/straxovschik.html#.VbY7G7Ptmko>
40. Словник української мови: в 11 т. Т. 9 / За ред. І.К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – 758 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.inmo.org.ua/sum.html>.
41. Толковый словарь русского языка / Под ред. С.И. Ожегова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://slovarozhegova.ru/word.php?wordid=30744>.
42. Ubezpieczenia. Podręcznik akademicki / Redakcja Naukowa Jerzy Handschke I Jan Monkiewicz. – Warszawa: Poltext, 2010. – 542 с.
43. Новый тлумачний словник української мови у 4-х т. Т. 4 / Уклад. В. Яременко, О. Сліпушко. – К. : Аконті, 1999 – 944 с.
44. Działalności ubezpieczeniowej: Ustawa z dnia 22 maja 2003 r. nr 124 poz. 1151 [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20031241151>.
45. Ubezpieczenia. / Pod redakcją Wandy Sułkowskiej. – Kraków: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, 2007 – 211 с.
46. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV, зі змін, і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
47. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV, зі змін, і допов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page15>.